

ՌԵԴԱԿՏՈՐԻ ՏԱՐԻ

ՄԵԼԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլ 4 ֆե տարվանը 6 րուբլ:

Թիֆլիսում գրվում են միայն խմբագրատան մեջ:

Օտարաբաղադրացիք գիտնում են ուղղակի
Туфлава. Редакция „Мелк“

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և առն օրերէն)

Հայտարարութիւն ընդունում է ամեն լեզուով:

Հայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 ֆողէկ:

ԲՈՂԱՆԴԱՍԿՈՒԹԻՒՆ
Գիւղական բժշկանոցների մասին—Ներքին
առնութիւնը Ներքին լուրերը: Արտաքին
առնութիւնը Վասիլի Թիֆլիսցիութիւնը: Նա-
մակ Թիֆլիսցիութիւնը: Վասիլի հեռագիրները: Յայ-
տարարութիւնները:

ԳԻՒԴԱԿԱՆ ԲԺՇԿԱՍԿՈՒԹՅՈՒՆ ՄԱՍԻՆ

Մեր տեղական բժշկական շը-
ջանում հարց է յարուցված Կով-
կասում գիւղական բժշկանոցներ
հիմնելու անհրաժեշտութեան մա-
սին, ինչպէս այդ տեսակները կան
ամեն տեղ արտասահմանում և
հիմնվում են Ռուսաստանում
զեմստօվօի միջոցներով: Ի՞նչ հարկէ
աւելորդ կը լինէր երկար ու բա-
րակ բացատրել բժշկանոցների ան-
հրաժեշտութիւնը կիսամերկ և
կիսաքաղցած աղքատ գիւղական
ազգաբնակչութեան համար: Նը-
րանք, որոնք ապրել են գիւղում,
և դիտել են գիւղացու կեանքը,
գիտեն թէ որքան տրամադրում
են դէպի զանազան հիւանդու-
թիւնները գիւղացու զեմստօվօ
խրճիթը իր հողի կտուրով, ան-
բաւարար սնունդը, այսինքն չոր
հացը, որ միշտ ապահոված է,
ծանր, անշորհակալ աշխատանքը
և վերջապէս գիւղական դասի կա-
տարեալ սոգիտութիւնը... Կեանքի
այդ տեսակ ծանր պայմանների
հետ միասին, երեակայեցէք ձեզ
խելացի բժշկական օգնութեան,
զեղբերի և այն կատարեալ բացա-
կայութիւն: Պատահում է որ գա-
լիս է մի ժողովրդական հեքիմ,
կողոպտում է շինականներին, որոնք
պատրաստ են իրանց վերջին ու-
նեցածը տալ առողջ լինելու հա-
մար, որովհետեւ առողջութիւնը
նրա համար ամենաթանկագին
բան է: Դեռ լաւ է, եթէ այդ
տեսակ նահապետական բժիշկը
նրան գերեզմանի չէ հասցնում:
Մենք օրինակներ գիտենք, որ հե-
քիմները առնում էին իրանց հի-
ւանդից մինչև 50 րուբլ բժշկու-
թեան համար, խմացնելով նրան
զանազան հարբեցնող և թոյնաւոր
խոտեր:

Դրեթէ ամեն մի գիւղում,
մինչև անգամ ամենաաղքատ գիւ-
ղում դուք տեսնում էք անպատ-
ճառ մի քարեայ եկեղեցի: Ուսում

նարանի անհրաժեշտութիւնը հաւ-
կանում է այժմ ինքն գիւղացին:
Հերթը եկեղեցուց և ուսումնա-
րանից յետոյ բժշկանոցին է, գոր-
ծելու հերթը բժշկական վարչու-
թեանն է և մենք ուրախութեամբ
խմացանք որ այդ վարչութիւնը
սկսում է գործել: Մեր կարծի-
քով, այդ գործին հաստատ քա-
կընաւորութիւն տալու համար
հարկաւոր է Թիֆլիսից ոչ հեռու
գտնվող գիւղերից մինի մէջ հիմ-
նել մի օրինակելի բժշկանոց, բայց
որովհետեւ մենք չունենք դրա հա-
մար դէմստօվօի միջոցներ, մեր
երկրի մէջ նոյն իսկ զեմստօվօի գեո-
մոցրած չը լինելով, այդ պատճա-
ռով կարելի է հիմնել այդ բժշ-
կանոցը մասնաւոր միջոցների վրա:
Ժամանակով այդ բժշկանոցի օ-
րինակով կարող են հիմնված լի-
նել և ուրիշ բժշկանոցներ, այն
զանազանութեամբ միայն, որ ա-
ւել աճող հանգամանքների մէջ
գրվելով նորերը էլ հարկաւորու-
թիւն չեն ունենայ դիմել մասնա-
ւոր բարեգործութեանը: Մեզ կա-
րող են ասել, որ մեզ մօտ չը կայ
մասնաւոր բարեգործութիւն, որ
բոլորը մեզանում հարուստ և ժը-
լատ են: Դորա հետ մենք չենք
կարող ամբողջութեամբ համա-
ձայնվել, որովհետեւ մեր տեղական
հարուստները, փոքրամասնութեան
բացառութեամբ, շատ անգամ
նուիրած են նշանաւոր գումարներ
յօդուտ զանազան բարեգործական
հիմնարկութիւնների: Մասնաւոր
մեր ֆինանսական շրջանի ներկա-
յացուցիչները համակրական կեր-
պով են վերաբերվում մեր ժողո-
վրդական լուսաւորութեան գործին:
Դպրոցը և գրադիտութիւնը,—
այդ մեր հայոց հասարակութեան
օրվայ խնդիրն է և մենք հա-
ւանում ենք այնպիսի առատաձեռն
նուիրատուութիւնների, ինչպէս օրի-
նակ, պ. Թայրօլի իր հայրենի
գիւղի գալոցին տուած 4000
րուբլ գումարը: Բայց մենք յիշե-
ցնում ենք, որ ժողովրդական լու-
սաւորութեան խնդրի շարքում
յարուցվում է այժմ և ժողովր-
դական առողջութեան խնդիրը,
գիւղական դպրոցից յետոյ պէտք
է հիմնել և գիւղական բժշկանոցը
և համարձակվում ենք յուսալ, որ

մեր հասարակութիւնը նոյն հա-
մակրութեամբ կը վերաբերվի դէ-
պի այդ ծնող գործը, ինչպէս
մինչև այժմ վերաբերվում էր դէ-
պի դպրոցական գործը, և կը
պահպանի իր նշանակութիւնը
սկզբնաւորութիւնը, մինչև այն
ժամանակ, երբ նոյն ինքն գործը
կը ստանայ մի օրինական հա-
տատութիւն և կունենայ սեփա-
կան աղբիւրներ իր գոյութեան
համար:

Օր. Բ-եան

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ներկայումս, մայիսի 21-ին, առաջին անգամ
կոնցերտ կար ԹԻՖԼԻՍԻՍՏՆՈՒՄ նոր շինված Արծրունու
թատրոնում: Կոնցերտը տալիս էր Ս. Պետրերու-
զից եկած տ. Մէնշիկովա երգիչը, ու լավօրի
հետ: Կատիճի լուսաւորութիւնը գեղեցիկ է: Շա-
տուրը կարծում էին, որ դաշիճի ըէզօսանքը
լաւ չէ լինի, բայց յայտնվեցաւ, որ աւելուստիա-
կան կողմից դաշիճը շատ լաւ է և ամենաքա-
րակ, ամենամաքուր պիւրիստիսի մօ անգամ լըս-
վում է:

Վաղը, հինգշաբթի, մայիսի 24-ին աշխարհա-
նակ երաժիշտ Յուլիան-աճող Հենրիխ Վ. Կենիաւս-
կի տալիս է մի կոնցերտ Արծրունու թատրոնի
մէջ: Լսում ենք որ պարսիկ երկրորդ կոնցերտը
լինելու է շաբաթ օր, մայիսի 26-ին: Վենիսկի
այնքան յայտնի է, որ մենք աւելորդ ենք համա-
րում գրան մեր հասարակութեան ծանօթացնել:

Մեզ խնդում են յայտնել, որ մայիսի 29-ին
ԹԹԻՒՅ գուրս գալու է, եթէ եղանակը աճող
լինի, ուղևորվելով դէպի Վ. Պոլսի և Մարսել,
Փրանսիական «Les Vosges» շոքինաւը, որի կա-
պիտանն է պ. Պալլու:

Մեզ հաղորդում են ՂԱՄԻՅ, որ այնտեղի հայ
հասարակութիւնը կիրակի օրերը հաւաքվում է
տեղական ընկերացարանի մէջ, որտեղ անդամնե-
րից մէկը բարձր կարգում է որ և է դիրք: Վեր-
ջին ժողովին ներկայ են գտնվել նոյնպէս մի քա-
նի դպրանցի տիկնիկներ:

Մեզ հաղորդում են ԳԻՒԻՉԱՆԻՅ, որ այնտեղ
հաւաքած գումարը յօդուտ Արարատեան ընկե-
րութեան, որի մասին տպւել է «Մշակի» №
69-ի մէջ, պիտաւորապէս օտարման է ստացված:
Բուն դիվիզանցի գրեթէ ոչինչ չեն նուիրել, ինչ-
պէս չեն նուիրում և իրանց ուսումնարանին: Գի-
ւիշանցին յայտնի է իր ծուլութեամբ և իր ան-
տարբերութեամբ դէպի ազգային գործերը:

Կիրակի, մայիսի 27-ին, Արծրունու թատրոնում
պ. Տէր-Գալեանը իր օգտին տալու է մի հայե-
րեն ներկայացում: Կը խաղացվեն «Միջին-մարդ»
կոմիդիա հեղ. Պատկանանի և «Պատանդութեան
խրատ» վող. հեղ. հանգ. Մ. Տէր-Գրիգորեանի:

Վերջին ժամանակներս մի քանի դատարկաբլիկ
երկատարները ջրի խարջուրը պահանջու ժա-
մանակ դիմում են մի հեշտ միջոցը—թատրոնի:
Դրանք հաւաքում են մի քանի ծոյլ գինեաղտո-
նիկին և նրանց օգնութեամբ կազմում են սիրող-
ների ներկայացումներ: Այդպիսի մի ներկայացում

տեղի ունեցաւ ամիս 20-ին Ներսիսեան հին ու-
սումնարանի դահլիճում: Ներկայացնում էին Վեր-
կուտ էլ քաղցած ենք, երկուս էլ փող չունենք
և «Վայ իմ կորած յիսուն ոսկի» վողբիկները և
անտարակոնքում կարգում էին Գամառ-Քաթիպալի
բանաստեղծութիւնները: Մենք կարծես թէ զբա-
ւում էինք բալագանի մէջ, ոչինչ թատրոնական չը
կար այդ երեսներին մէջը: Գուրս էին գալիս
բեմը իրանց շորերով, ոչ գրիմ, ոչ կարգ և ոչ կա-
նոն. կարգում էին բանաստեղծութիւնները կրկը-
մայով, երեսում էր թէ կարդալ նոր էին սովորում:
Մեզ շատ դարմացեց մի բան միայն, որ այդ
երեսներին խմբի մէջ գտնվում էր և մի ուսա-
նաղ: Այդ երկրի թատրոնում գտնվում էին այն-
պիսիները, որոնք երբեք թատրոն չէին տեսած,
բայց նրանց ևս ձանձրացնում էր և չէր հետաքը-
րբում այդ ներկայացումն: Խորհուրդ ենք տալիս
այդ ճանապարհից և չը մտորենք մեր մանուկ
սիրանցը, իսկ փոքրիկ գինեաղտոններին խորհուրդ
կը տանք պարսպիկ իրանց դասերով և ի դուր ժա-
մանակ չը կորցնել այդպիսի ներկայացումներին
մասնակցելով:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

«ՄԱՍԻՍ» ԹՂԹԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Դեպէս ասկէ առաջ լսած էինք, Օսմանեան
կառավարութեան Կարին գալէն ի վեր եղած
մարդասպանութիւնը, որովթիւնը, զեկանք
զեռուս կը շարունակուին անցեալ մարտ 26-էն
մինչև ապրիլ 13: Գոմաճոր գիւղը Տէր
Թարութիւն քահանայի եղբոր տունը մասն
գողերը և 10 հազար զընէ ապրանք գողցան:
Վէլի Պապա գիւղէն Թովսէփի որդի Վարուդ
սերմի ցորենի գնելու համար Բիւրաթի գիւղի
կերթայ, յիշեալ գիւղին մէկէն մինչև երեք
ժամ հեռու: Ար Բարա Բ. Խըզը Տէկրանտ
ըսուած նեղուցը հասածին պէս հրացանով
մեռուցի էին, չորս օր վերջը դիակը գտնուե-
ցաւ: Երեւալ նեղուցները արդէն երեւել բնա-
կարան մ'է աւազակաց համար, ուր հանդիստ
տարիներ անգամ միշտ կը պատահին գողու-
թիւնը, մարդասպանութիւնը, և շատ անգամ
առաջարկուէր Կարնոյ վիլայեթին որ յիշեալ
նեղուցներուն մէջ պահականոց մի շինուի,
քանի չափ զօրք դրուի մէջը և կառավա-
րութիւնն ալ խորհելով պէտքը զգացած է,
բայց չէ գործադրած, մինչև իսկ Պապալիւն
եկող Բաթան և փողերը շատ անգամ կողպա-
տուած են:

Օրերս այս երեք չորս ամուսայ մէջ պատա-
հած դէպքերուն, մարդասպանութեանց և
այլն վրայ կրկին խնդրագրեր մատուցինք Հա-
սան Ղալայի գայմազադին և նոյն տեղեկա-
գրեցինք Կարնոյ առաջնորդ Գեր. Թարութիւն
Սրբազան Արքեպիսկոպոսի: Գայմազադը մեր
խնդրագրերը Կարին խաւրց, միւս կողմէն
Գեր. Առաջնորդը մեր տեղեկագրոյն համեմատ
օրինաւոր և ազգու թաղիր մը գրեց, որուն
համար խորին շնորհակալութիւնիս կը յայ-
տնմը յիշեալ ազգասէր հոգիին որ միշտ
Բասնեցուն խնդրերը ջերմ կերպով պարտա-
նած է: Դալով կառավարութեան, թէ մեր
խնդրագրերը և թէ թաղիրը նկատողու-
թեան առնելով՝ որոշած է ստորեկնութիւն
մը ընել Վալի փաշային գալէն վերջը...
Տեսնենք և հաւատանք:
Վէլի Պապա գիւղին մօտ տեղի ունեցած
սատկի պատերազմին ատեն, անթիւ ցանուած

արտեր, խտրի և առևտրի արտեր բոլորը զոհուեցան, Թրեան գիւղն ալ ի միասին: Այն ատեն Վսեմ Ահմէտ Մուխթար և Իսմայլ ձագըր փաշաները ականատես ըլլալով հրամայեցին Վարնոյ կառավարութեան որ քննեն եղած ֆնամները և հասուցուն: Վարնոն ալ հասան Վալա հրամայեցին, յատկապէս քննիչ եկաւ. արդէն ունեցած ֆնամները բաւական չէր, եւոր քննիչներուն ալ ծախքը մենք հոգացինք. եղած ֆնամի տասնին մէկը հազիւ գրի առաւ որ դեռ ևս չէ գործադրուած: Վսեմ Սանայիլ փաշան իւր բանաւ կով վերջին անգամ Վարնոյն Վարնոյ դարձած միջոցով Վէլի Պապա գիւղի տունը անցնելու տուն, Տէլի Թէմիր աղա ըստուած անձը որ կարնեցի է, բանակէն զատուելով քանի չափ Պաշը պողոտէ ձիւսորով գիւղ եկաւ, գիւղի երեսիներէն տասը մարդ և մէկ քահանայ բանտարկեց, և այնչափ խնայելու ծէծեց մինչև որ մարմնոյն այլ և այլ տեղերէն արհեստ վաղց որոյ մէկը երբ որ վերջը մեռաւ, ֆնամներն ալ երեք ամիս հիւանդ էին. անկէ հանց վեց ձի և քան սայլ որ ալ ետ չը դարձան: Վաղարշապատ, որ Բեօփրիս քիչ ալ կրտսի, հոն զօրքերը մէկ ջաղացք քանդեցին վառեցին տաք հազար զուռ արծողութեամբ. ծածկաց թիւ 92-ի և 93-ի ցորենի և գարի տասնորդական տուրքերը Վարնոյ տարին, 93-ին Վարնոյն դառնալու ատենին Սողանլուի անտառին մէջ Բիւրտ և չէրքէսք Գումաճոր և Վէլի Պապա գիւղացւոց վրա յարձակեցան, 17 էգ Գումաճորէն տարին, 1000 զուռ վարա և ցորենի հասուցադիր և 24 էգ Վէլի Պապայէն տարին և Վաղարշապատ անուն երեսուն տարեկան երիտասարդն ալ սպանեցին: Պետրոսը, որ յոյն բնակչօք լեռնային գիւղ մ'է մի քանի հարուստ տաճիկ գրացեօք, Չէրքէսքը հարկաւոր ձիւսորով յարձակուաւ ըրին, կին հարս և կոյս աղջիկներ բոլորն ալ իրենց կրից զահելով պղծեցին, ծածիկ գրացեօ բաւական աշխատեցան շարութեան առաջին առնելու, մինչև իսկ Տէմուրեան, բայց օգուտ չըբաւ:

Տօմի գիւղը Պոյաճեան Նօյպէի Բէհեան որ Բասէնի մէջ երեսիլ տուն մ'է քանիցս անգամ Չէրքէսքը ասոնց տունը եկան, և յիշեալ Նօյպէին և Ստեփանին այնպիսի սարսափելի անջանքներ տուին որ գրիկ անգամ արժան չեմ դատիր, ութ ամիս հիւանդ էին, հազիւ մահուանէ ազատեցան, 14 ընտիր եղբեր և բաւական ոսկի արծաթ թալիւղով զատեցին:

Ազգասէր Էփէնափ, գիտեմ պիտի մեղադրէք մեզ գրական օրինաց հակառակ անկարգ և խառնախօսութիւն ըլլալուն համար մեր տեղեկաբերը, բայց այս մասին յատկապէս Ձեր և ընթերցողաց ներողութիւնը կը խնդրեմ, որպէս զի մենք Բասէնցիք Վաղարշապատ նման նոր կեանք ստացած ենք, երանելոյն Յօրի նրման անթիւ վերքերէ նոր բուժուած ենք. փոխանակ մեզի նիւթ ապէս և բարոյապէս օգնելու, հոգալու, խնամելու, նորանոր վերքեր, հարստահարութիւններ անձրեկ նման մեր վրայ իջնել տեսնելով, բոլորովին կորուսած ենք մեր միտք ու զգացմունքը: Այստեղ ներքուի մեզ ըսել որ ազգային կենդանական վարչութիւն մէկ բանի պարտաւանդ գտնուեցաւ. այն էր պատերազմին սկիզբէն, կամ Պոլսէն յատկապէս քննիչներ խաբէր պատերազմի դաշտերը գտնուելու, և կամ վիճակաց Գեր. առաջնորդներուն հրահանգ տար որ պատահուեցները ամեն իր օրին տեղեկաբերէին. մենք այժմ եղածին տասին մէկ հազիւ կըլնամք գրել: Յիւսիս, եւոր ծանապարհօրդներէն կիմանամք որ անձուէր Պատրիարք հայրենիս բուն իսկ Մեծն Ներսէսի շաղկին հետեւելով արտաստախոսուն կը բողբոք գաւառաբնակ Հայոց վիճակին համար, որուն բոլոր Հայեր երախտապարտ ենք. և որչափ շնորհակալ ըլլամք քիչ է: Յիւսիս ունիմք հայրենասէր Խրիմեան Հայրիկ մը, որ յանձն առաւ տառապիւղ հա-

յոց վիճակ ներկայացուց Եւրօպական մեծ տէրութեանց արդարադատ ատենին, որոյ յիշատակը ոսկի տառերով անջնջելի դրոշմած ենք մեր սրտի խորքերը: Բայց ունիմք ասոնց հակառակ այնպիսի առաջնորդներ ալ, որ փոխանակ իրենց վիճակին ցաւերը ճշդիւ տեղեկաբերելու առ կառավարութիւնն և առ ազգային կենտրոնական վարչութիւնն, մէկուն բողբոքածը միւսը կը ստէ կառավարութեան ատենին մէջ ի վնաս և ի կորուստ ազգին: Ահ որդարով կըսեմ որ դեռ ևս չի պակսեցան ամբողջ վիճակի ժողովուրդէն իրենց անձնական կրից զոհող հովիւներ և հովուապետներ:

Կը խնդրեմք որ բարհաճ ի ազգային կենտրոնական վարչութիւնը զոնէ երեք տարին մէկ անգամ ազգի կողմէն յատկապէս քննիչներ խաբէր, գաւառաբնակ Հայոց վիճակը, վանքերուն վիճակը, դպրոցաց և եկեղեցեաց վիճակը, քահանայից, առաջնորդաց վիճակը, երկրագործ ժողովուրդեան նիւթական և բարոյական վիճակները քննելու և դարմանելու համար:

Բասէնցիքս այսօր ազգային քննիչ մը պէտք կը զգամք. կարելի է որ ազգային կենտրոնական վարչութիւնն այսպէս տնօրէնութիւն մը միտք ըրած ունի, բայց քննիչներուն բաւական ծախքի կարօտ ըլլալը կը մտածէ, և իրօք ալ մտածելու չափ կայ. բայց սա ևս զիտուալու է որ եթէ քննիչի մը համար տասը հազար զուռ ծախք ընելը չուզէ, այն վիճակը որ պիտի քննութիւն առնէր, տարին հարիւր հազար զուռ կը կորսուեցնէ, և այս կորուստին իրաւ ըլլալը տնտեսելու համար կը խոստանամ ուրիշ անգամ բացատրել:

ՆԱԽԱԿ ԹԻԻՐԻՍԻՅԱՆ

Կ. Պօլս, 6 մայիս

Ազգային քաղաքականութեան կողմնացոյցը դէպքի Ռուսիան կը հակի, մեր Պատրիարքը կը դռնապա միայն պ. քաղաքապետի միջնորդութեամբ բարի գաղաւստ մաղթել անգղիական դեսպանին, ցաւ յայտնելով թէ հիւանդութիւնը չը ներքէր անձամբ կատարել իւր պարտականութիւնը, սակայն երեք օր վերջ Նորին Սրբազանութիւնը պաշտօնապէս այցելութիւն կերպիւ առ իշխան Վօյապօֆ:

Դիտելով թէ Պատրիարքարանը շատ դուռնացած է Վէյսթիլի և Սալիպարիկի վերջին ատենախօսութիւններէ. մեք ցաւով հանդերձ որ այս քաղաքագէտներն Պաշտօնատանի վերջի դէպքերէ չեն օգտուիր և թրքաց նկատմամբ չոյնչ կը մտնան, ոչինչ կուսանին, սակայն և այնպէս կը հարցնենք արդեօք շատ քաղաքապետական գործ մը արած պիտի լինիմք եթէ բոլորովին ցրտացնենք Անգղիոյ դեսպանատան և Պատրիարքարանի յարաբերութիւններն:

Արդէն Բ. Գրան նկատմամբ մեր ընթացքը բարեկամական լինիլէ շատ հեռի է և թուի թէ հետզհետէ այնպիսի պարագայներ պիտի պատահին, որք դեսպանաց միջնորդութիւնը անհրաժեշտ պիտի ընծային: Այս պարագայներէն մին կրնանք նկատել Ֆրանսիոյ վանահայր Նիկիտոս եպիսկոպոսի խնդրին. նախքան նամակաւ այս դէպքին վրայ բաւական խօսեցանք, յայտնելով միանգամայն թէ ինչ պայմաններով Պատրիարքարանը կը հաճի այդ դէպքի թոշնոյններն յանձնել կառավարութեան. Բ. Գուռը ասանց այդ պայմաններէն մին ընդունելու պարագայէն վանահայրն և ընկերն իրեն յանձնել կը պահանջէ. Պատրիարքարանն ալ չոչ կարծիք կը պատասխանէ: Նշելու կողմէ այն աստիճան տարցած են որ կը վախճուի թէ Բ. Գուռը համարձակի մինչև իսկ Պատրիարքարանն կոխել և յեղափոխականներն յափշտակել: Ալ կրնաք երեսակել թէ այսպիսի ցաւայի դէպք մը երբ տեղի ունենայ, ինչ կըլայ Կ. Պօլսոյ յուզումը:

Ազգ. վարչութիւնը դեռ խոնձուրդեալ կը շարժի և կը կարծի, որ ճարտարութիւն մը արած պիտի լինի եթէ այս առթիւ կարենայ Պատրիարքական փոխանորդութեան պաշտօնը դրան կողմէ վաւերացնել տալ, ուստի այս օրերն կը հաղորդէ կառավարութեան որ դէպքի թոշնոյն բանադրեալներու նկատմամբ վերջնական պատասխան մը չը կրնար տալ մինչև որ իմպրիոնս սրբազանք Բ. Գուռն կողմէ չը ճանաչուի, զի նա միջնորդ պիտի

լինի Պատրիարքարանի և Բ. Գրան յարաբերութեանց: Մեծ-մէջքի փոխանորդն պատասխանած է թէ այդ խնդիրն տակաւին իւր լուծումը չը գտաւ. նախարարաց խորհրդին մէջ, սակայն քիչ օրէն պատասխանը կը տրուի:

Եթէ կառավարութիւնը այդ խնդրոյն լուծում չը տուաւ, հարկ է խոստովանել որ մեր մէջն ալ փոխանորդութեան հակառակ խօսողներ պակաս չեն և տնայն կը կարծեն թէ փոխանորդ մը կարող պիտի չը լինի խօսել և գործել այն ազդեցութեամբ զոր կունենայ Պատրիարք մը: Բայց ինչ անձը, հարկն է որ զմեզ կը ստիպէ այս միջոցին դիմել: Պատրիարքն կը հրաժարի, ազգն այս հրաժարականը չընդունէր, և մինչ այս խնդրով կը զբաղինք, միւս կողմէ այնքան կարեւոր գործեր կան, զոր անհնար է երեսի վրայ թողուլ, և այդ գործերն եթէ յաջողութիւն գտնեն այն ատեն միայն Պատրիարքն իւր պաշտօնի կարող պիտի լինի շարունակել: Այդ գործերուն դիմադրող կրնանք նկատել Հայաստանի բարեկարգութեանց հարցն: Գանձաժողովներն, որ այդ բարեկարգութեանցն ի գործ դնելու պաշտօն ստանձնած են, արդէն աշխատութեան ձեռնարկած են: Մեր թերթերն նոցա այցելութեանց վրայ մի քանի տեղեկութիւններ կը հաղորդեն: Մասին յորդր կը կարգաւ ժողովուրդին որ առանց երկիւղի ամեն ինչ պարզեն Գանձաժողովոյ առաջ: Խորհրդարանական Գանձախոսը ազգու գրեթէ զրէ առաջնորդաց ու յատուկ պատուիրակներ կը խրէ ողակէ զի ժողովուրդը չը թուանայ: Սակայն մեք այս բարեմտութեանց վրա կը դարմանամք, և շատ արդար կը գտնենք Պատրիարք սրբազանը որ ոչինչ կը յուսաւ: Արդար Բ. Գուռը ինչ ոգով շարժած կարգեց այս Գանձաժողովներն, միթէ բարեկարգութիւն անելու համար, այն ատեն հարկ էր որ հոս պատրաստէին, ինչպէս որ մեք կը պահանջենք, այդ բարեկարգութեանց ծրագիրն և յանձնախումբներն զանոնք ի գործ դնելու պաշտօն ունենային. բայց այսպիսի բան մը չը կայ: Գանձաժողովոյ անդամներն հայոց վիճակն պիտի ընդունեն, բայց միթէ իրենց չեն գիտեր մեր տառապանքներն, չեն գիտեր իրենց վարչութեան որչափ վատ լինիմք: Եթէ ուղղութեամբ կը գործեն էր չուզեցին հայոց փափագած անձերն անդամ անել Գանձաժողովոյ. էր մերժեցին Ստեփան-Բաշա. ժամանակ վատակել, զվերապա խաբել ահա թրքաց սկզբները, զոր յայտնի կանեն ամեն պարագայի մէջ: «Նոս» կորչակօֆ իշխանին թերթին, զարմանք կը յայտնէ թէ միջնորդ Բերկիւնի դաշնագրի 61-ին յօդուածն այնքան ստիպողականութիւն կուտայ Հայաստանի բարեկարգութեանց խնդրոյն, մինչև կասէ թէ առանց այլ ևս և է յայտարարան և այս բառերն չէ գործածած ուրիշ ոչ մի յօդուածի մէջ: Երեսնական այս 61-ին յօդուածն մեռեալ տառ միացեր է: Մեք այս խոստովանելով, այս Գանձաժողովներն չեմ կրնար հաշտեցնել Բերկիւնի դաշնագրի պաշտպան Սալիպարիկ խօսքերուն հետ: Ազգ. նախական լրդը առանց կարծիքի կը յայտարարէ թէ հայերն այն ատեն միայն բարեկարգութեան երես պիտի տեսնեն, երբ թրքաց գանձային վիճակն ալ բարեկարգուի: Թրքաց համար գանձային բարեկարգութիւն. բայց չեն գիտեր որ այդ բառն համարն է pierre philosophale բառի, Ատեն մը երբ ճանկատանի բաղձը Չուստա, Ալի-բաշայիներուն յանձնուած էր, երբ այդ երկիրն իրեն ջերմ պաշտպան ունէր Ֆրանսա և Անգլիա, երբ իւր վարին և Եւրօպական հրապարակներու վրայ մեծ էր, երբ խոր խաղաղութիւն մը կը տիրէր և ահարկու պատերազմ մը զայն, չէր յօշոտած այն ատեն գանձը մեծ փոխառութիւններն արաւ. իւր դրամական դրութիւնը որ խիտ աղանդակ էր և է բարաբերութեամբ կար և զանազան տեսակ դրամներն ի մի ձուլելու էին. այդ դրամներն որ հինգնոց, մէթալիկ, մանր մէճիւր, և այլն անոններն կը կրնէին գանձու խիտ մեծամեծ վնասներ կը պատճառէին, 3 կամ 4 միլիոն լրաց բաւական էին զանոնք հրապարակէն վերցնելով կառավարութեան հաւաքած տուրքերն աւելի արդիւնաւոր անելու, և սակայն կառավարութիւնը չը յաջողեցաւ այս տարրական բարեկարգութիւն իսկ անել. և այժմ այս գանձուական վիճակին մէջ կը կարծեն որ Թուրքիա կարող լինի բարեկարգող և յաջող գանձ մը ունենալ: Սալիպարիկ կասէ թէ փող պէտք է լաւ ոտականութիւն կազմելու համար, և հոս «Levant Herald» զարմանք կը յայտնէ թէ երկար ատենէ նոր ոտականութեան ծրագիրն պարտաւորուած է և գործադրութիւնը անպայման կերպով յետաձգուած:

Բայց կան այնպիսի կարգադրութիւններ ալ որ առանց մեծ գումարի ի ձեռք բերել հնար է. ինչպէս է լաւ կառավարիչ մը եթէ դիպուածով գտնուի, զայն իր պաշտօնի դրութիւն պահել: Հալէպի կառավարիչ կարգեցին Ղալիպ-Բաշա. իրենք թիւրքերն կասէին թէ այս մարդն ընտիր մարդ մ'է և Կ. Պօլսոյ թերթերն զօրաւորեալ խօսեցան. այս

պաշտօնեայն Գանձաժողովի հետ մեկնեցաւ և մինչ կը սպասէինք իւր գործերն տեսնել և քննադատել ահա կիմանալք որ Կ. Պօլս պիտի վերադառնայ քաղաքապետ լինելու համար: Ալ եթէ կրնան տաճկաց գործերուն խելք հասցուի:

Բայց տաճկաց գործերուն միայն չէ որ խելք հասցնելու դժուարութիւն կը կրնէք, մեր մէջն ալ արդատեց շէպքեր պակաս չեն, որոյ իւր օրինակ մը կրնանք համարել Ռուբինեան Ամբրոսիոս վարչապետի գտած ընդունելութիւնը ի Տիֆլիս: Մեք ժամանակաւ ՎՃալիի մէջ տապալեց թէ ինչպէս տարօրինակ կը թուի մեզ որ վարչապետ մը և ստակ հաւաքէ ի Ռուսաստան վճարելու համար այն պարտքերն զոր արած է դարձող մը համար, որոյ մէջ առանց փողի աշակերտ չէր ընդունէր. «Մասին» պէտք եղածն զրեց այս մասին, չեմք գիտեր կարգացիք թէ ոչ, Բայց և այնպէս քիչ չափ գնա քաջալերելու կարծիքն կը յայտնէինք: Այժմ մեծ եղաւ դարմանելիս երբ ՎՃալիի մէջ արժ. վարչապետի մի նամակն տեսանք, որով կը հրաւիրէր Ռուսիոյ հայ ժողովուրդն Վարնոյ մէջ երկրագործական վարժարան մը բանալ Ռուսիոյ և անհետամբ. կարծեմք թէ այդ մեծ նամակի իմաստն այս տողի մէջ կը պարունակուի: Այս նամակի վրա քիչ մը մը խօսեալու պէտք կայ:

Արժ. վարչապետն այնչափ արկերի ազգիւս բառը գործածած է, որչափ երեւէ չեն գործածած այնքան ընկերութիւններն որք իրականապէս մինչև ցարդ Հայաստանի դատարարականութեանը աշխատած են. քիչ չափ կեղծաւորութիւնն կը հոռի:

Ամբրոսիոս վարչապետ կասէ թէ իւր փորձը Ազգին կը նուրբէ Կ. Պօլս այն չէրէք որ իւր սեփականութիւնն է և տան հազար մանէթ արծաթութիւն ունի, և դորա փոխարէն փողերի պարտք մը միայն կայ: Հետաքրքիր եղանք այդ չէնք տեսնելու, ցարդեք Բերայի մէկ ծայրն Բանկովի թաղին, արհեստէ հասկացող մարդերու հետ. փայտաչէն տուն մ'է որ առ առաւելն այսօր չորս հաւրիւր լիւր կանէ, այսինքն երեք հազար ութ հարիւր լիւր, և արդէն ասոնք պակաս գնով վարդապետին արարեք եղած է: Արդ կը հարցնենք ինչ պատճառաւ է որ այս կերպով ստու կը խօսեք, միթէ ներքի է որ այսպէս ազգը խաբէ: Գետոյ ինչ է իւր պարտքը—թուի թէ փողերի գումար մը չէ. այնպէս որ եթէ ժողովուրդը այդ պարտքն վճարելով տունն ստանայ աւելի կորուստ ըրած պիտի լինի: Հետեւաբար Ամբրոսիոս վարդապետն չէ խորոյ պարծնալ թէ ազգին մեծ նուէր մը կանէ. դատարար տեղ տարօրինակ պահանջում մը կանէ երբ կուզէ որ Վարնոյ երկրագործական վարժարանը «Ռուբինեան» անուամբ միտուի:

Կերիկ թէ արժ. վարչապետն Կ. Պօլսոյ մէջ այդ երկրագործական վարժարանի դադարաւոր իւր քաղաքի ծածուկ պահանջ է. պատճառն չեմք գիտեր, միթէ լաւագոյն չէր լինիր որ հոս պէտք եղած կարգադրութիւններն անելէ յետոյ բարի վիշապկանաւ մը ներկայանար Ռուսիոյ հայոց և նոցա համարումն գրաւէր. բայց վարդապետն քաջ գիտէր որ Կ. Պօլսոյ հայք գինքն լաւ կը ճանաչեն:

Արդէն երկրագործական վարժարան բանալու զադարաւոր Կ. Պօլսոյ հայոց մէջ ընդունելութիւն չէ գտած, մեք կը մտածեմք որ Հայաստանի ժողովուրդը այսօր աւելի կարօտ է նախակրթարաններ քան թէ երկրագործական վարժարաններ. երեսնորդը ժողովուրդը, որ արդէն իւր առաջ ընթած ցորենը չը գիտէր ինչ անել, առանց փոխադրութեան միջոցներու, առանց ունի անպաշտպանութեան. բարեգործական ընկերութիւնը որ նպատակ ունի երկրագործութեան ուսումն զարգացնել, այսօր լաւ համարած է որ նախ գիւղացւոց կրթութեանն աշխատի և ապա երկրագործութեան, այս պատճառաւ տարեկան գումար մը յատկացուց Վարդապետին որ Վասպուրականի մէկ գիւղին նախակրթարան մը բանալ:

Ինչ և իցէ շատ երկար վիճաբանութեանց թեքստ տեղի տայ այս խնդիրն: Գուր Ռուսիոյ Հայք եթէ կուզէք անպատճառ Հայաստանի մէջ երկրագործական վարժարան մը հիմնել, արդեւք մը չուրիք կանոնաւոր ընկերութիւն մը կազմելով այդ դարձարան ի գործ դնել, մենք ալ այն ժամանակ կաջակցեմք ձեզ և միաբան լաւ գործ մը կը տեսնենք. վասն զի եթէ դուք ուղէք այսպիսի գործ մը անել, մեր կարծիքներն կը զոհեմք և ձեզ հետ կաշխատիմք: Սակայն ելլել այսպիսի կարեւոր ձեռնարկութիւն մը Ամբրոսիոս վարդապետին յանձնել մեզ շատ տարօրինակ կը թուի:

Բայց եթէ շատ կրօնասէր էք և վարդապետ մը կուզէք ձեր գործոց ի դուլիս, ո՞վ կարգադրու ձեզ Սրբաձեռնութեան պէս հայ ազգի մէջն վաշխիւղ և Հայաստանը ճանաչող վարդապետ մը ընտրել:

Մեք Ամբրոսիոս վարդապետի անձնականի դէմ ունի դիտողութիւն չեմք ուզեր անել, իրաւ կը

ժողովարարներ որ Վեհափառ Հայրապետը փոխա-
նակ զնա չըլելու թիւ մը վանքի մէկ անկիւնը ա-
պաշխարարաց եկեղեցիէն և այնու և Պօլսոյ հա-
յոց բաւական գործընկեր կը պատճառէր, բայց
ինչ կարելիք անկ հրամանն Հայրապետինն էր—
կարծեմ որ Ռուսիոյ հայք աւելի աշխույժ գրա-
նութիւն և եկեղեցի ուղարկելու որ ալ լինի Ռու-
սիոյն վարդապետէն բաժնուիլ անշուշտ անգամ
մը և Պօլսոյն պէտք եղած ապահովութիւններն
ստանալու կը ձեռնարկեն—

Գանի որ խօսքն կղերականաց վրայ է, չը մոռ-
նալ ասել թէ կարծես որ մինք թիւ առարկայ
ունենք մտածելու և մի՞նչու, դուք ալ մեզ Սրբ-
բազան մը նուէր կանէք, և «Մշակ» ալ գծու-
թեան խնամքն կը պարտէ ու մէկ կողմ կըլլէ
խոյրդն Վաչագան եկեղեցւոյն խնամքն է. Սրբ-
բազանը մի քանի ամիս առաջ և Պօլսոյ էր, զնաց
Պարսապ, ալմ, վերադարձաւ և Մարմարայի Գա-
տը գիւղն կը հանգչէր Այս միջոցն «Մշակ» թի-
ւերն կը համարէ, յորում լուր կայ թէ սրբազանը
10,000 մանկէ ընթաց է և Պօլսոյ ոչ թէ «Արա-
բատեան» նոյնիման, այլ Պատրիարքութեան ան-
թիւն ձեռք անցնելու դիտարկութեամբ «Մանկ»
գրայ կարտատուէ, «Արապի» սրբապետ մը կը ձեռն-
նէ թէ «Մատի» իւր կողմէ կը չինէ այս լուրն.
«Մատի» կը պատասխանէ, Սրբազան նամակ մը
կը հրատարակէ երէկ լրագրի մէջ, որոյ պատաս-
խան անշուշտ վաղն «Մատի» կուտայ:

Մէք չենք կարծիք որ Սրբազանը գէթ ներկա-
յիս համար այսպիսի գաղափարն մը գործարու-
թիւնը տեսնել յուսաւ. Ներսէս Սրբազան հաստատ
է իւր գահուն վրայ, ժողովուրդն ի նմանէ բաժա-
նել չուզէր, բայց եկեղեցւոյն անկողնէն հրա-
ժարի, ընտրելիներն աղբէն պատրաստ են. իդ-
միւրեան Մատթէոս, Մարտիան Մեղիքիսեղէք,
Ալեքանդր Սարգիս, ասոնք մեր պատրիարքութեան
բաց ատարի միջին կը կարծէք որ 10,000 ման-
կով Վաչագան սրբազան հայ ազգի կրեւորութեան
ներս պիտի որոտ, ծիծաղելի գաղափար: Վաչ-
ագան սրբազան կրնայ վստահ լինել որ եկեղեցւոյ
նախկին մեծ պաշտօնը մը ցոյց տայ թեքնա այդ
աթոռն որ մը իրեն պահուի, բայց փողով, բնա-
Հատարակաց կարծիք մը կայ որ խառն կը հսկէ
պատրիարքներու վրայ և իրեն իսկ յորմանս այս
հատարակաց կարծեալ անշուշտ Պատրիարքական
աթոռն կը թողուր: Սոյն պատճառներն են և դեռ
ուրիշներ որ երկար կըլլայ հոս թուել մեզ կե-
նթողելու կուտան որ Վաչագան սրբազան երբեք
այսպիսի գաղափար մը ունեցած չէ, ասկայն իւր
ներկայութիւնն ի և Պօլսոյ անշուշտ դիտարկու-
թեան մը արդիւնքն է, զոր չենք զիտել:

Սրբազանը նամակն որ ինքզինքն կարդարաց-
նէ, այդ իւր իրաւունքն է. բայց ո՞՞ մը կը գոր-
ծած որ մեզ անհանգչ է և եկեղեցւոյն մը ան-
վայել օրինակ իմն. «Մատի» խմբակը կամ
բաժնունէ իւր կըլին անգամ բաժնորդներն պա-
հանդիշտ. այս գրադարութիւնը պատիւ չը բերէր
սրբազանին. նոյնպէս այն գրեւորելու քաղաքութիւն-
ներ գործողներն ասոնք մի քանի լրագրիւր միմեանց
բերանները թէք և լինելով իրարմէ կը փոխանա-
կեն գրադարութիւնը և այլն. Անշուշտ Սրբա-
զանը պէտք է և Պօլսոյ ժողովուրդի գրական ճա-
շակն յարգէ և արդէն գրէ. մի գրեցէ մեզ եկեղե-
ցիկ տայ որ Նիքիոսիոյ վանուց մէջ այնպէս գրե-
լու և խօսելու վարժութիւն ունեցած ըլլան:

Այս վեհերն այնքան սաստիկութիւն չունին որչափ
որ ունին մեր Հռոմէական կողմէն ներքին երկ-
պառակութիւններն. ասկայն մեր արդէն այնչափ
գրադարմ ունեւոր որ կարող չենք նոյն խմբակներու
համար ժամանակ ապաւել: Արդէն ձեզ գրած եմ
որ ինչ քաղաքական տեսակետներ են որ այս հայ-
քին առթիւ մեզ մտաւորութիւն կը ոգտածա-
նեն, կը սպասեն որ որ մը այդ հաստատեան և հա-
կաւաստեան մէջն վախճան գտնէ և այն ժամա-
նակ տեսնենք ինչ նոր հանգչա տեղի պիտի ունե-
նայ, ասկայն աս ևս ասկայն է որ հակահաստատեան
մասն, որ է արդատաբար կաթողիկոսութիւնը չը գտ-
նէր ի մէջն այն համակրութիւնը յոր իրաւունք
ունի, թող գաղափարի երկուք մը չը համարուի.
երբ հաստատեանց և հակահաստատեանց մէջն սաստ-
կապէս կը յուզուէր, մեզմէ շատերն կը կարծէին
որ արդատաբար մասն Հայաստանաց եկեղեցւոյ
գիւղին պիտի վերադառնայ. տարիներն կանցնեն
և այս դարձը բնաւ տեղի չունենար. մերմեանքն
կը զարմանա և կասն, ինչ փոյթ մեզ ձեռ և կոն-
գրակ ինքզինքն և ստացուածոց վերաբերեալ
հարցերն. դուք հակահաստատեանք մը եկեղեցւոյն
այնպէս մարդեայ կը գտնէք. ինչպէս հաստատեան-
ներն. ուրեմն ինչ է ձեր առաւելութիւն. գէթ
այս վերջիններն առանց ծանոթութեան ճանապարհն-
բու դիմելու մեզ անկողնորէն կասն թէ՛ գործ
յաւիտեան կարուսեալ էք, եկեղեցւոյն պայտն
չէք հաստատը ուրեմն վերադարձէք առ մեր:

Կը ցաւիմք ասկէ որ և Պօլսոյ հայոց սուսը

մեծամտութիւնն այսպէս միայն կը մտածէ. բայց
փորձաւորութիւնն մը կայ որ եկեղեցւոյն հա-
քանակի կողմէ որակի մասին ընտրեալ է, և նա
բարձրաւոր տարրեր կը մտածէ: Զարգել խղճի ա-
զատութիւն և այդ ազատութիւնը հայտնեցնել ազ-
գային գրգռանքն ևն, ասա նոյնս սկզբունքն:

Ամէն ատեն որ Հռոմէական հայոց եկեղեցւոյն
կը մտնենք տխուր խոսքն զմեզ կը պաշարեն և
զայրոյթ մը կը գրգռեն, երբ կը լսենք որ այնքան
յարգանք կը հնչեն օտար անուն մը, որ մեր կը-
բայրներն կը նոյնք և կարհամարէ. իւր հայ կը
կշտամաւը և ինքզին կտենք ինչ մեծ գործընկեր կը
տիրէ սոցա խղճի վրայ, որ արհամարհանաց առջև
անձնական ամեն արժանապատուութիւն մոռցնել
կուտայ, բուն գործընկեր կը գրկեն այն եկե-
ղեցւոյն որ զիրենք կը վախէ:

Ինչ ալ մտածենք, որչափ ալ զարմանաւք այդ
գործընկեր կայ և պիտի մնայ, նորա դէմ մարա-
նէն յիմարութիւն է. ուրեմն մեր եկեղեցւոյն բա-
ժանեալ հայոց կրօնական խիղճն յարգեմք և մեր
ջանքն լինի որ նոյնս օրին հայրենասիրական զգա-
ցունմանով վառ մնայ: Արդ հակահաստատեանց
մասն է որ մեր փափագեալն կը հասնապատու-
թեան, և եկեղեցւոյն հռոմէականները նոյնս պէս
լինին, դժգոհութեան պատճառ չը պիտի ունե-
նաւք: Ուստի փափագել է որ հակահաստատեան
մասն ոչ թէք առ մեզ վերադառնայ, այլ կաթողիկ
մնալով միւս կուսակցութիւնն ալ յուղորթութիւն
ածէ իւր օրինակով և աշխատութեամբ:

Հակահաստատեանց խնդրն կրնայ մեր ազգային
դատին նոյնատեսակետաց լինել եկեղեցւոյն գիտ-
նութիւն: Հակահաստատեանք իրենց առանձին Պատ-
րիարք մը ունենալէ յուսահատելով պահ մը փա-
փագեցան որ միմեք քաղաքական գործոց մասին
մեր Պատրիարքարանի իշխանութեան ներքե լինեն.
որչափ օգտակար պիտի ըլլայ մեզ եկեղեցւոյն փա-
վաքն որ մը իրականութիւն ըլլայ: Շատերն կա-
ռարկեն, և իրաւամբ իսկ թէ մեծամեծ դժուա-
րութեանց տեղի կուտայ այսպիսի առաջարկու-
թիւն մը եկեղեցւոյն, ասկայն կը պատասխա-
նենք, պէտք է ամեն երկողութեան ինչոքեք պիտի
աչքէ հեռացնել և մէկ կէտ նպատակ միայն ու-
նենալ. Ազգ. ինքնավարութիւն, այդ մեր ամեն
փառն որ մը իրականութիւն ըլլայ: Շատերն կա-
ռարկեն, որ կը ներքին գէպի, արդ ինքնավարու-
թիւն քայլ մը առնել տայ մեզ. ընդունելի պէտք
է լինեն ի մէջն. եկեղեցւոյն մեր կարենամք Նի-
քիոսիոյ ցոյց տալ թէպէտ մեր ազգային իշխա-
նութիւնը կրօնաւորաց ձեռք է բաց և այնպէս
մէք կը յարգենք մեզմէ ասորքեր հաստատութիւն
ունեցող եղբայր խիղճն, բաւական կարեւոր գործ
մը կատարած պիտի լինի: Եկեղեցւոյն բարձրական
և հռոմէական հայք քաղաքական կայեղով մեզ
հետ կապուեն որ մը, ինքնավարութեան խնդրոյն
ժամուն մեծ խնդիր մը արդէն լուծուած պիտի
գտնենք. նա մատնաւոր մահմանական հայերն իսկ
մեզ գրաւելու դիւրութիւն պիտի կարենամք ունե-
նալ. Վաչագան բողոքական հայոց կողմէ ևս առա-
ջարկութիւն մը կայ դուր կը տեսնէք «Մատի»
մէջ հրատարակուած նամակի մը մէջ:

Գիտնալու էք որ հաստատեանք և հակահաստա-
տեանք իրենց մէջ բաժանուցիներ ունեն, հաստատեանց
մէջն ալ նոր աղաւաղման մաս մը ծնունդ կառ-
նու: Հակահաստատեանք ծանուցաւոր մը յանձնա-
էին Նիքիոսիոյն դեպքնայն: Հայ-կաթողիկ հա-
տարակութեան տարադրութեամբ այսօր մաս մը
հակահաստատեանք կը բողոքեն հրապարակաւ, այդ
ծանուցաւոր դէմ, յայտարարելով թէ յանուն հայ-
կաթողիկ հատարակութեան ոչ ոք իրաւունք ունի
խօսելու առանց յայտնի նոյնս հաւանութիւն ա-
ռած լինելու: Հաստատեանք ևս կը բողոքեն այս
պիտի դէմ:

Եկեղեցւոյն քաղաքական խնդիրներն այսքան
կնքիւնքն կը պարտաւորեն, ազգային գրական
հարցերն աւելի պարզ կերպարանք մը կը ստանան
և գրական նոր կեանքի մը երևոյթներն կը նշա-
րուին: յուսամք թէ գրական այս նոր կեանքի մէջ
նշանաւոր դեր մը կատարէ այն ընկերութիւնը որոյ
անունն լսեցինք և գործն տեսնեք միանգամայն,
այդ ընկերութիւնն է Պրակնայի միութիւնը, դա
կազմուած է և Պօլսոյ մէջ լուի միջին. նպա-
տակ ունի ճշգրտելու մատենագրութեան օգտելը
իւր առաջին գործն կը հրատարակէ «Թէ որ ա-
մուսնացնելու աղջիկ մը ունենայ» հեղինակ Ա-
դէքանտըր Վեյ. բաւ դուր մ'է ընկերութիւնը իւր
Ա. գործին յառաջաբանին մէջ աս խօսքերը կատ-
«Եկեղեցւոյն նախաձեռն ժողովուրդեան շարք մասին մէկը
իւր վրայ պարտք դնէ նոր հրատարակութիւններն
մէկ մէկ օրինակ առնուլ. — մնացեալ երեք մասը
գլխաւորաբար գաւառացի ձրկարար պիտի կար-
գայ: Մէք այս ընկերութիւնը պիտի քաջարեմք,
դուք ալ անշուշտ ձեր աշակերտներն չէք զմանար.
կը ցուեն որ ժամանակ չընտրէք այժմ այս ընկե-
րութեան և իւր գործոց վրայ երկար խօսել. Մշա-
կիւ խմբագրութիւնը այսօր կըլլանք գրեւոր մէկ

օրինակ, իւր գրական աշխատակիցներն թող գրեն
եկեղեցւոյ լինի իրենց. նոյնպէս թիւ ատենէն պի-
տի ընդունենք ուրիշ կարեւոր գործոց մը յայտա-
գիրն, այդ մի բաղդիւր է զոր կը յօրինէ Նորայր
Բիւզանդայն. այդ բաղդիւրն հայ լեզուի մէջ մեծ
պարգևներն և ինքնավարութեանց դուր պիտի բա-
նայ. հայ լեզու սիրողներն շատ գոհ պիտի լինեն,
հեղինակն 15 տարի է անդհաճառ կաշխատի. իւր
ունեցած ընդարձակ հմտութիւնը գրական մ'է
որ բաղդիւրն կատարեալ գործ մը պիտի լինի.
Եկեղեցւոյն գրական հետեւող է: Արդէն մեծ ա-
նուն Զրամային իւր բաղդիւրն յաւելուածի մէջ
կը գրէ թէ մի հայ, Նորայր Բիւզանդայն գտած է և
իրեն հարողաց ֆրանսերէն ինչ բառերու ծա-
գումն, զոր ինքն ևս կըլլանք:

Յ. Գ. Մի անգորդ նամակի մէջ Ս. պատրիար-
քի մատուցած պատարագի առթիւ միայն 3000
լուր ծախք եղած է գրած էի սխալմամբ 300
լուր տպած էք, որ բարձրակն նշանակութիւնը
կը փոխէ:

Մեզ կը հարցրին թէ հեռագրատան և թղթա-
տարութեանց օրհանոցութիւնը պիտի յանձնուի
մի հայու, իստանուղ բաշայի. յարգելի և հարկնաւոր
անձ մը, երբեմն փոխ-կատարարի Պօնիսիոյ:

Հայկակ

ՄՇԱԿԻ ՊԱՏԱՍԻՍՆԵՐ

— ՂԱՐՍ. ***: Նամակը չենք տալի: Ինչ
գործ ունեք ուսուցչներն մասնաւոր կեանքի
հետ: Ոչ մէկ ուսուցչի չի համաձայնի ամբողջ
օր անընդհատ պարտաւոր: Աղայի կարծիքը
պատարակելի է:

— ՄԱՍԿԱՍ. Մ. Գ. 140 րուր պ. Ա. Մ.
Ն. ից ստացել ենք: Մենք չը գիտէինք, որ
այդ փողերը բաժանորդագրներ էին, այդ պատ-
ճառով ապահովագրներ չըլլարկեցինք և բա-
պատում էինք ձեր նամակին: Հասցէն կը փո-
խենք:

— ՅԱՐՈՒ. Ս. Բ. Ձեր յանձնարարութիւնը
չենք կարող կատարել: Դուք հայերէն չէք
խմանում, ինչպէս պէտք է զիրք հրատարա-
կէք:

— ՍՏԻՍԱՐԳԻՍ. Ա. Ա. Նիւթի շատութեան
պատճառով ստիպւած ենք յետաձգել ձեր յո-
դաձի տպագրութիւնը փոքր ժամանակով:

— Կ. ՊՈԼԻՍ. Զ. Շ. Ստացանք ձեր նամակը:
Հարկաւոր կարգադրութիւնները կանենք:

— Կ. ՊՈԼԻՍ. Հայկակ. Ենթահալ կընք ձեր
աշխատութեան համար: Ներկորդ նամակը կը
տպենք հետեւեալ համարում:

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹՅՈՒՆ

ՊԵՏՐՈՎՈՎ, 17 մայիսի: Ներէկ մի սաստիկ
քամու ժամանակ, այրվեցաւ Զէխտովոյի գա-
ւառի Ստոպոլի պատար (2) 100 տներ զոհ
գնացին հրդեհին:

ՓԱՐԻՑ, 1729 մայիսի: Աղանտեան և Մեծ
ովիկանտներն միացնելու հարցի մասին 74
ձայներն առաւելութեամբ 8-ի դէմ, վճռվե-
ցաւ Վիսի-Վիկիլի և Ֆիւրրա գետերակ ծը-
րարքին համեմատ փորել Պանամայի պարա-
նոցը Լիմանսի ծոցի և Պանամայի ուղղու-
թեամբ:

ՖԻԼԻՊՊՈՎՈՎ, 1830 մայիսի: Ներէկ Ստոլի-
պին, հիւպատոսներն մնաւ բարով ասելով,
յայտնեց, որ բոլոր բողոքական աստիճանա-
ւորները նշանակված են ժամանակաւորապէս,
իսկ նրանց հաստատութիւնն իրանց պաշտօն-
ներն մէջ յետոյ կը լինի: Ստոլիպին ուղեոր-
վեց դէպի Սիւլանս, ուր կանգնած է զլիսա-
ւոր բանակը. բնակիչներն հետ նրա մնաւ

բարով շատ սրտաւրած էր: Ալեկօփաշայի
Ֆիլիպպոյ մոտեւորց առաջ այնտեղ բողոքա-
կան դրօշակ էր բարձրացրած. Ալեկօփաշան
պահանջեց, որ բողոքական դրօշակի փոխա-
րեն թիւրքաց դրօշակ բարձրացնեն, բայց
այդ պահանջը անկատար մնաց. քաղաքային
վարչութիւնը կամենում էր, նշանակութիւն
տալով այս յուզմունքներն, ցոյց տալ Բ. Դրան
իրաւատութիւնը: Ալեկօփաշան առաջարկեց
իրաւարարներ ընտրել, առաջարկութիւնը
ընդունվեցաւ: Այսօր կը կարգացվի այն
ֆիլմանը, որի գործութեամբ Ալեկօփաշան
արեւելեան Ռուսիայի գետերաշխանագետ
է նշանակված, և որի գործութեամբ այնտեղ
հաստատվում է օրգանական կանոնադրու-
թիւնը, որանից յետոյ ժամանակաւորապէս
թիւրքաց դրօշակ կը բարձրացնեն, որին 101
թիւգանգի պայթիւններ ողջոյն կը տան:

ԼՈՆԴՈՆ, 1830 մայիսի: Իվիկիայի մօտ
չլիւիացոյ Esteralda և Conabonga նաւերի և
պերուացոյ Budependessia կռիված գրահաւոր
Ֆրէզատի մէջ պատերազմ ծագեց. բոլոր ե-
րեք նաւերն էլ ընկղմեցան:

ՀՈՍՄ, 1830 մայիսի: «Avenir» լրագիրը
հաղորդում է, որ Բուլգերիան դիմել է Ռու-
սաստանին, Աւստրիային, Բէլգիային և Հօլ-
լանդիային առաջարկելով «տար պետութիւն-
ների ներկայացուցիչներին մի կորհուրդ կազ-
մել, քննելու այնպիսի քաղաքական և առե-
տրական միջոցներ, որոնք կարողանային հա-
րուած տայ այն հարցի թանգութեանը որը
սպաւում է գերմանական նոր մարտային վե-
րանորոգութեան ցուցակից:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՐԳ, 17 մայիսի: Պետական
բանկի 5% տոմսեր առաջին շրջանի արժէ
97 ռ. 37 կ., երկրորդ 96 ռ. 50 կ., երրորդ
96 ռ. 25 կ., չորրորդ 96 ռ. 37 կ., ներքին
5% առաջին փոխառութեան տոմսեր արժէ
243 ռ., երկրորդ 238 ռ. 50 կ., արեւելեան
առաջին փոխառութեան տոմսեր արժէ
94 ռ. 75 կ., երկրորդ 95 ռ. 12 կ., ոսկի
8 ռ. 57 կ.: Ռուսաց 1 ռուբլ. Լոնդոնի վրա
արժէ 23, 31 պէս. Ռուսաց 100 ռուբլ. Ֆեր-
մանիայի վրա արժէ 199 մարկ, 75 պէս.
Փարիզի վրա 245 Ֆր. 75 անտիմ: Տրամա-
դրութիւնը ամուր է:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՐԳ, 19 մայիսի: Իշխանուհի
Նինա Նիկոլայեւնա Իւուպովայի օժիտը հաա-
նում է մինչև 30 միլիոն: «Правит. Вѣстн.»
լրագիրը հաղորդում է, որ Մեծ Իշխանուհի
Մարիա Պավլովայի առողջութիւնը լաւա-
նում է:

ՖԻԼԻՊՊՈՎՈՎ, 1931 մայիսի: Ներէկ այստեղ
կարգացվեցան առվանի այն ֆիլմանները,
որոնց գործութեամբ Ալեկօփաշան գետերաշ-
խանագետ է նշանակվում, և օրգանա-
կան կանոնադրութիւնն էլ հաստատութիւն
է ստանում, զրանից յետոյ կարգացվեցաւ
Ալեկօփաշայի յայտարարութիւնը. երկարա-
տե յուզմունքների պատճառով թիւրքաց
դրօշակ չը բարձրացրին: Ալեկօփաշայի յայ-
տարարութեանը աղմկալի բացականչութիւն
ներով պատասխանեցին. յոյները բողոքեցին
բողոքական ֆիլմանների բողոքականութեան
դէմ:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՐԳ, 20 մայիսի: «Правит.
Вѣстн.» լրագիրը հաղորդում է, թէ Կայսրը
հրամայեց 300 միլիոնի 5% ներքին փոխա-
ռութիւն անել, անուանելով նրան արեւե-
լեան երրորդ փոխառութիւն 100 և 1,000
լուրը օրիգաւորանելով Պրոցէսները վճար-
վում են վեց ամից յետոյ, սկսելով յունվարի
1-ից:

ԽՄԶԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹՅՈՒՆ

- Типографія А. А. Михельсона